

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565
ประเภทเครื่องโลหะ (เครื่องประดับลงยาราชาวดี)

พนิดา สมบูรณ์

นางพนิดา สมบูรณ์ ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565

ประเภทงาน : เครื่องโลหะ (เครื่องประดับลงยาราชาวดี)

พนิดา สมบูรณ์ (65 ปี)

ยังคงใช้ขั้นตอนการลงยาสีแบบดั้งเดิมที่สืบทอดมาจากครอบครัว กว่า 80 ปี และใช้ลายไทยดั้งเดิมมาออกแบบเครื่องประดับและตกแต่งลวดลายเพิ่มเติมให้เหมาะกับการลงยาสีมาร้อยเรียงให้เกิดรูปแบบใหม่ๆ และพัฒนารูปแบบอื่นๆ ในการผลิตให้ง่ายขึ้น จนสามารถสร้างลายใหม่ เช่น ลายยามพิกุล ลายวงพิกุล ลายดวงพิกุล

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

คุณพนิดา สมบูรณ์ เป็นผู้อนุรักษ์ สืบทอด การทำงาน ศิลปหัตถกรรมการทำเครื่องประดับลงยาราชาชาติที่สั่งสม สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คือ เป็นงานที่สืบทอดมา จากครอบครัว เริ่มเรียนรู้จากการช่วยบิดา มารดาในเวลา หลังเลิกเรียนและช่วงวันหยุดมาตั้งแต่วัยเด็ก จนเมื่ออายุย่าง เข้า 15 ปีจึงเริ่มมาทำงานด้านนี้อย่างจริงจัง ด้วยบิดามีคนงาน ประมาณ 10 คน คุณพนิดา จึงต้องช่วยคุมคนงานเวลาที่บิดา ไม่อยู่ จึงทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการผลิตทุกขั้นตอน ตั้งแต่ การเริ่มฝึกจลุลาย จนถึงการลงยาสี และสามารถลงมือทำ ชิ้นงานได้เองทุกขั้นตอน

เมื่ออายุ 17 ปีได้เริ่มสนใจศึกษาเรื่องการออกแบบ เริ่มช่วยใน การออกแบบเข็มกลัดเสื้อและผลงานอื่นๆออกมาอีกหลายชิ้นใช้เวลา ว่างเรียนรู้ด้านการลงยาสี และการออกแบบเครื่องประดับอยู่อย่าง สม่ำเสมอ นอกเหนือจากการช่วยงานบิดาแล้ว ซึ่งมีการผลิตเพื่อจำ หน่ายทั้งภายใน ยังมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างคือ การควบคุมคุณภาพการ ผลิตของงาน (QC) ชิ้นงานในทุกขั้นตอน ทำให้ได้ฝึกความละเอียด ประณีตในการทำงาน เพราะต้องควบคุมการผลิตทุกขั้นตอน จาก ในวัยเด็ก

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง

การทำเครื่องประดับลงยาราชาวดีนั้นเป็นการทำงานหัตถกรรมที่มีหลายขั้นตอนกว่าที่จะสำเร็จออกมาหนึ่งชิ้นงาน ซึ่งต้องอาศัยความละเอียด ประณีต มีสมาธิ รวมถึงทักษะเชิงช่างในทุกขั้นตอน เช่น

การออกแบบลาย ซึ่งใช้ลายไทยมาออกแบบเครื่องประดับ จะต้องการออกแบบเส้นลายที่ไม่แน่นเกินไป เพราะถ้าเส้นชิดกันเกินไปจะทำให้สีลงยาไม่เด่นชัด หรือการใช้ลายเส้นที่ห่างกันเกินไป ก็จะทำให้ลงยาสีไม่ติด และเมื่อนำไปเคลือบทอง อาจทำให้เกิดการกะเทาะได้

การฉลุลาย จะมีความยากในส่วนที่เป็นลวดลาย โดยเฉพาะการฉลุลายไทย ซึ่งจะมีส่วนมุม ส่วนฉาก และเหลี่ยมต่างๆ ถ้าช่างไม่ชำนาญ จะตัดส่วนมุมหายไป หากลวดลายเส้นที่วาดไว้หายไปเพียง 1 เส้น ก็จะทำให้งานชิ้นนั้นเสียไปเลย

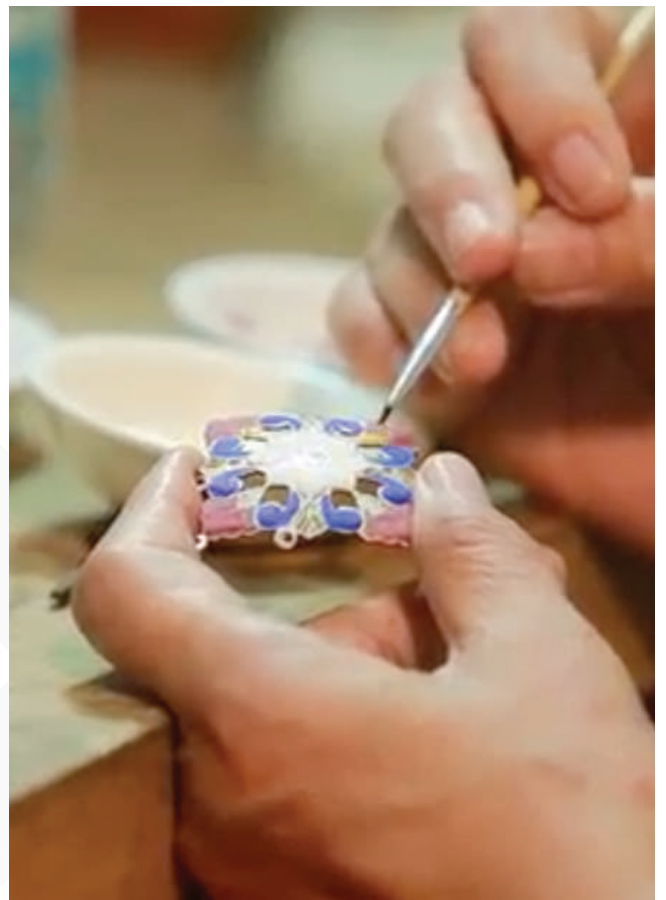

การลงยาสี ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดและยากที่สุด สีที่ลงยาจะต้องเต็มลวดลาย หากไม่เต็มจะต้องนำไปลงยาสีใหม่ ในบางครั้งจำเป็นต้องลงยาสีถึง 3 รอบกว่าสีจะเต็มตามที่ต้องการ และเทคนิคในการลงยาสีในงานแต่ละชิ้นจะแตกต่างกัน ซึ่งต้องอาศัยประสบการณ์ ความชำนาญของช่าง เพราะต้องมีการปรับวิธีการลงสีตามรูปแบบของชิ้นงาน จึงมีความยากง่ายในแต่ละขั้นตอนที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น

- ชิ้นงานแบบสีเดียวหรือแบบทึบ ซึ่งไม่มีการจลุลาย ต้องลงสีให้เต็ม แล้วต้องเคาะสีให้กระจายให้ทั่วตามร่องต่างๆ ถ้าไม่เคาะสีจะทำให้เกิดร่องขึ้นมาเมื่อเผาเสร็จ ดังนั้นชิ้นงานรูปแบบนี้จำเป็นต้องเก็บรายละเอียดให้หมด
- ชิ้นงานที่มีการจลุลาย จะไม่มีลายในส่วนด้านข้าง ก็จะเป็นการลงสีเฉพาะลวดลายตรงกลาง ซึ่งจะทำให้ได้ง่ายกว่าการลงยาสีทึบ แต่งานแบบนี้จะยากในขั้นตอนการจลุลายตามที่กล่าวไปข้างต้น

การเผา ใช้ชาตะ ต้องใช้อุณหภูมิหรือความร้อนของเปลวไฟ
ที่เหมาะสม เพื่อเผาให้ยาสีละลายติดไปในเนื้อโลหะ ซึ่งขั้นตอนนี้
ถ้าความร้อนสูงไปสีก็จะไหม้ ถ้าไฟแรงน้อยไปสีจะไม่เรียบ
โดยต้องสังเกตเปลวไฟต้องเป็นสีส้ม

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

การใช้อัตลักษณ์ลายไทย มาสู่เครื่องประดับร่วมสมัย เพื่อพัฒนาสู่ตลาดสากล จะทำให้ต่างชาติได้รู้ว่าเป็นเครื่องประดับจากไทย

ตัวอย่างผลงานสำคัญๆ ที่มีความโดดเด่น ที่สร้างความภาคภูมิใจ

ชุดบุษบาบรรณ เป็นชุดสร้อยคอที่ประกอบด้วยจี้กลมใหญ่ที่มีดอกพิกุลและดอกจอก ส่วนปีกข้างๆ เป็นดอกพุดตาน และลายกนก นอกจากนี้เป็นสร้อยคอแล้ว ยังสามารถนำมาประกอบเป็นนาฬิกาได้

ความหมาย

- ดอกพิกุล = ความร่ำรวย
- ดอกพุดตาน = ยศถาบรรดาศักดิ์
- ดอกจอก = ความมั่นคง

การพัฒนาสร้างสรรค์ประยุกต์ หรือต่อยอดผลงาน

ได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมในโครงการนำลายไทยมาประยุกต์ใช้ในเชิงพาณิชย์ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม โดยอาจารย์เป็รื่อง เปลี่ยนสายสืบ จึงทำให้เข้าใจความงดงามของลายไทยซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของคนไทย และเกิดแรงบันดาลใจจากสิ่งที่พบเห็นมาสู่การออกแบบ ลวดลายใหม่ต่างๆ เช่น ดอกพิกุล ธรรมจักร ดอกจอก ฯลฯ จึงได้นำมาร้อยเรียงให้เกิดรูปแบบใหม่ๆ และพัฒนารูปแบบอื่นๆ ในการผลิตให้ทันสมัย โดยนำลายไทยดั้งเดิมมาออกแบบตกแต่งลวดลายเพิ่มเติมให้เหมาะกับการลงยาสี สร้างเป็นลายใหม่ เช่น ลายยามพิกุล ลายวงพิกุล ลายดวงพิกุล และสามารถจดลิขสิทธิ์ได้

ความมุ่งมั่นตั้งใจในการอนุรักษ์ สืบทอดในงานศิลปหัตถกรรม

ต้องการสร้างงานหัตถศิลป์เครื่องลงยาราชาชาติที่กำลังจะสูญหายไป ให้กลับมาเป็นที่รู้จักกับคนรุ่นใหม่

สร้างเครื่องประดับที่มีรูปแบบใหม่ๆ แต่ยังใช้วิธีการผลิตตามแบบดั้งเดิม

เปิดบ้านเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่ออบรมการลงยาสี เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพให้กับผู้ที่สนใจ โดยได้รับการสนับสนุนจาก กศน. เขตวังทองหลาง ปัจจุบันได้เปิดอบรมมากกว่า 12 รุ่นแล้ว และยังคงจะเปิดต่อเนื่องกันไปในอนาคต ซึ่งมีลูกศิษย์หลายท่านที่ได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรม ไปฝึกฝนประกอบอาชีพหลายท่านแล้ว

นอกจากร่วมกับทาง กศน.เขตวังทองหลางแล้ว ยังมีโอกาสไปเป็นวิทยากรให้กับสมาคมช่างทองไทย และเป็นวิทยากรให้กับคณะมัณฑนศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร และนอกจากนี้ยังมีคลิปการสอนการลงยาราชาชาติใน Youtube ด้วย (คลิป “การลงยาราชาชาติ By Panida”)

เกียรติบัตรหรือรางวัลที่เคยได้รับ (บางส่วน)

- OTOP 4 ดาว ปี 2559 จากสำนักงานเขตวังทองหลาง
- OTOP 5 ดาว ปี 2562 จากสำนักงานเขตวังทองหลาง
- บางกอกแบรนด์ ระดับ Platinum
- ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ สาขาศิลปกรรม (ด้านหัตถกรรม) ของเขตวังทองหลาง
- ผลิตภัณฑ์/สินค้าดีเด่น กศน. พรีเมียม อันดับ 2 จากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

“

ต้องการสร้างงานหัตถศิลป์เครื่องลงยาราชาวดี ให้กลับมาเป็นที่รู้จักกับคนรุ่นใหม่ สร้างรูปแบบใหม่ๆ แต่ยังใช้วิธีการผลิตดั้งเดิม และการใช้อัตลักษณ์ลายไทย มาสู่เครื่องประดับร่วมสมัยสู่ตลาดสากล จะทำให้ต่างชาติได้รู้ว่า เป็นเครื่องประดับจากไทย

”

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

The bottom of the page features several overlapping, wavy, light-colored lines that create a sense of movement and depth. These lines are semi-transparent and have a soft glow, blending into the light gray background.